

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО»
КАФЕДРА «ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ ВИКОНАВСТВО (ЗА ВИДАМИ)»

КУРСОВА РОБОТА

з навчальної дисципліни

Історія виконавського мистецтва

на тему:

**ЕВОЛЮЦІЯ ФЛЕЙТОВОГО ВИКОНАВСТВА ВІД БАРОКО ДО
СУЧАСНОСТІ (ПОРІВНЯННЯ ТЕХНІК, ІНТЕРПРЕТАЦІЙ,
ІНСТРУМЕНТІВ)**

Студента 2 курсу 2 БІВ групи

Спеціальності В5 «Музичне мистецтво»

Охрея Івана Володимировича

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,

доцент

Косенко Павло Борисович

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ФЛЕЙТОВОГО ВИКОНАВСТВА: ВІД БАРОКО ДО РОМАНТИЗМУ	7
1.1. Барокова епоха: зародження виконавських традицій	7
1.2. Класична епоха: стандартизація та розвиток техніки	9
1.3. Романтизм: емоційність і віртуозність	11
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНЕ ФЛЕЙТОВЕ ВИКОНАВСТВО: ТЕХНІЧНА ДОСКОНАЛІСТЬ І СТИЛІСТИЧНЕ РОЗМАЇТТЯ	14
2.1. Технічні інновації та модернізація інструменту	14
2.2. Виконавські школи та стилі XX–XXI століття	15
2.3. Інтерпретація флейтового репертуару в сучасності	17
ВИСНОВКИ	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	23

ВСТУП

Флейта належить до найдавніших музичних інструментів людства. Її витoki сягають первісних часів, коли люди створювали прості духові інструменти з кісток тварин, очерету чи бамбуку. Впродовж тисячоліть флейта еволюціонувала від примітивних свистків до складного технологічного механізму сучасної металевої флейти з багатоклапанною системою. Цей інструмент супроводжував розвиток європейської музичної культури, набуваючи нових конструктивних особливостей та виконавських можливостей у кожную історичну епоху.

Особливо значущим періодом у становленні флейтового виконавства стала барокова доба. Саме тоді поперечна флейта, відома як траверс, остаточно витіснила блокфлейту та зайняла провідне місце серед духових інструментів. Бароковий репертуар для флейти, створений такими майстрами як Йоганн Себастьян Бах, Георг Філіп Телеман, Георг Фрідріх Гендель, вимагав від виконавців володіння складною орнаментикою, здатності до виразної артикуляції та витонченості звукового колориту. Барокова флейта, виготовлена з деревини, мала специфічний м'який тембр та обмежений звуковий діапазон, що визначало стилістику виконання музики того часу.

Класична епоха привнесла суттєві зміни в конструкцію інструменту. Поступове збільшення кількості клапанів дозволило розширити хроматичні можливості флейти, полегшило виконання складних пасажів та підвищило інтонаційну точність. Композитори віденської класичної школи почали активніше використовувати флейту як сольний інструмент, створюючи для неї концерти, камерні твори та включаючи її до оркестрових партитур на рівних правах з іншими інструментами.

Романтизм ознаменувався справжньою революцією у флейтовому виконавстві. Теобальд Бем у середині XIX століття здійснив фундаментальну модернізацію інструменту, запровадивши циліндричний канал та вдосконалену клапанну систему. Ця реформа не лише значно розширила технічні можливості

флейти, але й змінила її тембральні характеристики, зробивши звучання більш потужним, проникливим та виразним. Романтичні композитори оцінили новий потенціал інструменту, створюючи віртуозні твори, що вимагали від виконавців неабиякої технічної майстерності та емоційної виразності.

У ХХ столітті флейтове виконавство досягло нових вершин. Сформувалися національні виконавські школи з характерними стилістичними особливостями. Французька школа прославилася витонченістю звуку та елегантністю фразування, німецька – потужністю звучання та академічною строгістю, американська – технічною досконалістю та універсальністю підходів. Видатні педагоги та виконавці, такі як Марсель Мойз, Жан-П'єр Рампаль, Джеймс Голуей, сформували сучасні стандарти флейтового виконавства та виховали цілі покоління музикантів світового рівня.

Сучасний етап характеризується надзвичайним стилістичним різноманіттям. Поряд з традиційною академічною музикою флейта активно використовується в джазі, експериментальній музиці, етнічних проектах. Розвиток історично обґрунтованого виконавства привів до відродження інтересу до барокової флейти та аутентичним виконавським практикам. Водночас з'являються нові технології, зокрема електронна флейта, що відкриває невідомі раніше звукові горизонти.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю комплексного розуміння сучасним виконавцем на флейті історичних етапів становлення виконавських шкіл та притаманних їм технічних і стилістичних особливостей задля прийняття вірних інтерпретаційних рішень. Знання еволюції інструменту, розуміння специфіки виконання музики різних епох, усвідомлення впливу конструктивних змін на виконавські можливості є необхідними компонентами професійної майстерності сучасного флейтиста.

Об'єкт дослідження – виконавство на флейті як явище музичної культури.

Предмет дослідження – технічні та художньо-виразні засоби втілення художнього образу музичних творів, притаманних різним історичним етапам становлення флейтового виконавства.

Мета дослідження полягає у вивченні еволюції флейтового виконавства від барокової епохи до сучасності, порівняльному аналізі виконавських технік, інтерпретаційних підходів та конструктивних особливостей інструменту на різних історичних етапах.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати особливості барокової флейти та виконавських традицій епохи бароко;
- дослідити процес стандартизації флейти у класичну епоху та відповідні зміни у виконавській техніці;
- проаналізувати вплив реформи Теобальда Бема на розвиток флейтового виконавства доби романтизму;
- виявити характерні риси провідних виконавських шкіл XX–XXI століть;
- визначити основні тенденції сучасної інтерпретації флейтового репертуару.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс методів, що забезпечують всебічне вивчення проблематики. Історико-хронологічний метод дозволив простежити еволюцію флейтового виконавства у послідовності історичних епох. Порівняльно-історичний метод застосовано для виявлення спільних та відмінних рис у виконавських традиціях різних періодів. Культурно-історичний метод сприяв розумінню взаємозв'язків між розвитком музичного мистецтва та загальнокультурними процесами. Аналітичний метод використано для вивчення конструктивних особливостей інструменту та їх впливу на виконавські можливості. Узагальнення застосовано для формулювання висновків про закономірності розвитку флейтового виконавства.

Теоретичне та практичне значення дослідження полягає в систематизації знань про еволюцію флейтового виконавства, що може бути

використано у навчальному процесі підготовки виконавців-флейтистів, при створенні методичних посібників з історії виконавства, а також для поглиблення розуміння стилістичних особливостей інтерпретації творів різних епох.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ФЛЕЙТОВОГО ВИКОНАВСТВА: ВІД БАРОКО ДО РОМАНТИЗМУ

1.1. Барокова епоха: зародження виконавських традицій

Барокова епоха (приблизно 1600–1750 роки) стала визначальним періодом у становленні флейтового виконавства як самостійної галузі музичного мистецтва. Саме у цей час поперечна флейта, відома як траверс, остаточно витіснила вертикальну блокфлейту з музичного побуту та концертної практики. Цей процес був зумовлений низкою об'єктивних чинників, пов'язаних як з еволюцією музичної мови, так і з технічними можливостями інструменту.

Барокова флейта являла собою дерев'яний інструмент, що складався зазвичай з трьох або чотирьох окремих частин: головки з амбушюром, тіла та ніжки. Найчастіше для виготовлення використовувалася деревина самшиту, пальми або чорного дерева. Головка мала конічну форму, що суттєво відрізняло барокову флейту від сучасної з її циліндричним каналом. Інструмент був обладнаний лише одним клапаном для ре-дієз, всі інші хроматичні звуки виконавець мав отримувати за допомогою спеціальної аплікатури та перекриття отворів.

Конічна форма каналу надавала бароковій флейті специфічного м'якого, злегка приглушеного тембру, особливо в нижньому регістрі. Звуковий діапазон інструменту охоплював близько двох з половиною октав – від ре першої октави до ля третьої октави. При цьому верхній регістр характеризувався меншою стабільністю інтонації та вимагав від виконавця значних зусиль для отримання рівного звучання. Ці конструктивні особливості безпосередньо впливали на композиторську практику епохи: більшість барокових творів для флейти написані в тональностях з невеликою кількістю знаків при ключі, використовують переважно середній та нижній регістри інструменту.

Виконавська техніка барокової епохи ґрунтувалася на цілком відмінних від сучасних принципах. Провідну роль відігравала орнаментика – система мелізмів, що включала трелі, форшлаги, морденти, групетто та інші прикраси.

Орнаментика не була довільним додатком до музичного тексту, а становила невід'ємну складову музичної мови бароко. Виконавець повинен був володіти розгалуженою системою правил застосування мелізмів, що передавалася переважно усним шляхом або описувалася в спеціальних трактатах. Композитори, як правило, записували лише основні тони мелодії, очікуючи від виконавця самостійного прикрашення музичного тексту відповідно до норм епохи.

Особливого значення набувала артикуляція. На відміну від сучасної практики, де переважає легато, барокове виконавство тяжіло до більш артикульованої манери звуковидобування. Композитори та теоретики епохи виділяли численні типи атак та способи з'єднання звуків. Йоганн Йоахім Кванц у своєму фундаментальному трактаті описав складну систему артикуляції, що включала різноманітні комбінації мовних атак. Виконавець мав володіти як основними типами атак, так і вміти комбінувати їх у складні артикуляційні патерни відповідно до характеру музичного матеріалу та афекту твору.

Динамічні можливості барокової флейти були доволі обмеженими порівняно з сучасним інструментом. Різкі динамічні контрасти були фізично важко реалізувати через конструктивні особливості інструменту. Натомість виконавці барокової доби прагнули до витонченої нюансировки в межах помірної динаміки, до створення тонких градацій звучання. Особливу роль відігравало вміння виконавця створювати різноманітний звуковий колорит за допомогою зміни тембру при збереженні відносно рівної гучності.

Репертуар для барокової флейти вражає своїм розмаїттям та художньою вагомістю. Йоганн Себастьян Бах створив для флейти низку шедеврів, серед яких Партита для флейти соло a-moll BWV 1013, три Сонати для флейти та клавесина BWV 1030, 1032, 1035, а також численні частини кантат, у яких флейта виконує сольну функцію. Георг Філіп Телеман, найпродуктивніший композитор епохи, залишив величезну спадщину флейтової музики, включно з 12 Фантазіями для флейти соло, численними концертами, сонатами та камерними творами. Георг Фрідріх Гендель також звертався до флейти,

створивши сонати та включивши інструмент до партитур своїх опер та ораторій.

Виконавська практика барокової епохи передбачала значну свободу інтерпретації. Композитор, як правило, фіксував лише основний музичний каркас, залишаючи виконавцю простір для імпровізації та варіювання. Особливо це стосувалося повторних проведення музичного матеріалу, каденцій та повільних частин, де виконавець мав можливість продемонструвати свою винахідливість та майстерність орнаментування. Сучасні дослідження барокової виконавської практики свідчать, що ступінь імпровізаційності був значно вищим, ніж це прийнято в академічній традиції наступних епох.

1.2. Класична епоха: стандартизація та розвиток техніки

Класична епоха (приблизно 1750–1820 роки) ознаменувалася суттєвими змінами в конструкції флейти та відповідними трансформаціями виконавської практики. Цей період характеризувався пошуками раціоналізації інструменту, прагненням до більшої технічної досконалості та розширення виразових можливостей. Процес еволюції флейти у класичну добу відбувався поступово, але неухильно, рухаючись у напрямку збільшення кількості клапанів та покращення інтонаційних характеристик.

Якщо барокова флейта мала лише один клапан, то впродовж класичної епохи їх кількість поступово зростала. Спочату з'явилися клапани для мі-бемоль, фа та соль-дієз, пізніше додалися клапани для інших хроматичних звуків. До кінця XVIII століття флейта могла мати від чотирьох до восьми клапанів. Це суттєво полегшило виконання хроматичних пасажів, покращило інтонацію та дозволило використовувати більш різноманітні тональності. Водночас збереження основного принципу конічного каналу означало, що тембральні характеристики інструменту залишалися доволі близькими до барокових зразків.

Композитори віденської класичної школи оцінили нові технічні можливості флейти. Вольфганг Амадей Моцарт створив низку видатних творів для інструменту, серед яких чотири концерти для флейти з оркестром та камерні твори. Концерт соль мажор KV 313 та Концерт ре мажор KV 314 стали класикою флейтового репертуару, демонструючи як віртуозні, так і кантиленні можливості інструменту. Моцартівські твори для флейти відзначаються витонченою мелодикою, вишуканою гармонією та майстерним використанням технічних ресурсів інструменту. Примітно, що Моцарт, незважаючи на добре відоме його холодне ставлення до флейти, створив музику, яка стала взірцем класичного стилю у флейтовій літературі.

Йозеф Гайдн також звертався до флейти, хоча його внесок у флейтовий репертуар менш значущий порівняно з іншими сферами творчості. Людвіг ван Бетховен використовував флейту в оркестрових партитурах, надаючи їй часом солюючі епізоди. Крім того, він створив Серенаду для флейти, скрипки та альту ор. 25, що демонструє камерні можливості інструменту. Бетховен значно розширив динамічний діапазон флейтової партії, вимагаючи від виконавця більшої потужності звучання у верхньому регістрі та контрастності динамічних відтінків.

Виконавська техніка класичної епохи зазнала помітних змін порівняно з бароковою практикою. Орнаментика втратила своє домінуюче значення, перетворившись з обов'язкового елемента на засіб експресії, що використовувався більш вибірково. Композитори почали детальніше фіксувати свої наміри в нотному тексті, зменшуючи простір для імпровізації виконавця. Водночас зросли вимоги до чистоти інтонації, рівності звучання в різних регістрах та техніки виконання пасажів.

Артикуляція стала більш диференційованою. Якщо у бароко переважали досить чіткі, артикульовані атаки, то класична музика вимагала більшого розмаїття в способах звуковидобування, включно з плавним легато у кантиленних епізодах. Розвинулася техніка портаменто та різноманітних видів штрихів. Виконавці прагнули до більшої природності та виразності фразування,

наслідуючи вокальні зразки. Ідеалом класичного виконавства стало поєднання технічної досконалості з природною виразністю та ясністю музичної форми.

Динамічні можливості виконавців розширилися завдяки покращенню конструкції інструменту. Композитори почали активніше використовувати контрасти *forte* та *piano*, вимагали *crescendo* та *diminuendo* на протяжних звуках. Флейта дедалі частіше застосовувалася для передачі емоційного змісту музики, а не лише для демонстрації віртуозності чи створення декоративних ефектів.

1.3. Романтизм: емоційність і віртуозність

Епоха романтизму (приблизно 1820–1900 роки) стала переломним моментом в історії флейтового виконавства. Фундаментальна реформа інструменту, здійснена німецьким флейтистом та конструктором Теобальдом Бемом, радикально змінила як конструкцію флейти, так і виконавські можливості. У 1847 році Бем запатентував флейту з циліндричним каналом та вдосконаленою клапанною системою, яка стала основою для сучасного інструменту.

Реформа Бема була зумовлена прагненням вирішити численні проблеми попередніх конструкцій. По-перше, циліндрична форма каналу замість конічної дозволила значно покращити інтонацію та рівність звучання в різних регістрах. По-друге, нова система клапанів, що базувалася на акустичних принципах, а не на зручності розташування отворів під пальцями, забезпечила точніше розміщення звукових отворів. По-третє, збільшення діаметру отворів дало можливість досягти більшої потужності та проникливості звучання. Нова конструкція суттєво змінила тембральні характеристики флейти. Звук став більш яскравим, проникливим, металевим. Верхній регістр набув значно більшої стабільності та легкості виконання. Технічні можливості інструменту розширилися настільки, що композитори отримали можливість створювати надзвичайно віртуозні твори, які були б неможливими на попередніх типах флейт. Флейта Бема швидко завоювала визнання, хоча процес її впровадження відбувався нерівномірно: у Франції вона утвердилася вже в середині XIX

століття, тоді як у Німеччині та деяких інших країнах старі системи зберігалися до початку XX століття.

Романтичні композитори активно використовували нові можливості інструменту. Карл Райнеке створив Концерт для флейти ре мажор оп. 283, що став одним з найпопулярніших концертів романтичного репертуару. Цей твір демонструє як віртуозні, так і кантиленні можливості флейти, вимагає від виконавця технічної досконалості та романтичної експресії. Як об Людвіг Фелікс Мендельсон використовував флейту в оркестрових партитурах, створюючи для неї яскраві сольні епізоди.

Французькі композитори другої половини XIX століття зробили особливо значний внесок у флейтовий репертуар. Жорж Бізе, Камій Сен-Санс, Габріель Форе створювали твори, що демонстрували французьку естетику звучання – витончену, прозору, елегантну. Розвивалася традиція концертних мініатюр для флейти з фортепіано, що стали важливою складовою педагогічного та концертного репертуару.

Виконавська техніка романтичної доби вимагала від флейтиста нових якостей. По-перше, значно зросли технічні вимоги. Швидкі пасажі, широкі стрибки, складні ритмічні фігури стали звичайним явищем у флейтовій літературі. Виконавці мали володіти віртуозною технікою пальців, здатністю до швидкої зміни регістрів, точністю інтонування у найвіддаленіших тональностях.

По-друге, суттєво розширилися вимоги до динамічного діапазону та звукового колориту. Романтична естетика вимагала від виконавця здатності до передачі сильних емоційних станів, до створення контрастних образів. Флейтист мав володіти широкою палітрою динамічних відтінків від найніжнішого *pianissimo* до потужного *fortissimo*, вміти створювати різноманітні тембральні барви, використовуючи різні способи звукоутворення.

Змінилося і розуміння ролі флейтиста в музичному житті. Якщо раніше флейтисти були переважно оркестровими музикантами, що іноді виступали соло, то в романтичну епоху формується інститут виконавців-віртуозів, що

здійснювали концертні турне та здобували широку популярність. Цей процес стимулював подальший розвиток виконавської техніки та розширення репертуару.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНЕ ФЛЕЙТОВЕ ВИКОНАВСТВО: ТЕХНІЧНА ДОСКОНАЛІСТЬ І СТИЛІСТИЧНЕ РОЗМАЇТТЯ

2.1. Технічні інновації та модернізація інструменту

XX і XXI століття принесли подальші удосконалення конструкції флейти, хоча базова система Бема залишилася незмінною. Ці модифікації стосувалися переважно матеріалів виготовлення, деталей механіки та ергономіки інструменту. Найбільш суттєві зміни пов'язані з використанням нових сплавів та технологій обробки матеріалів.

Сучасні флейти виготовляються з різноманітних матеріалів. Найпоширенішими є інструменти з нікелевого сплаву або посріблені флейти. Професійні музиканти часто обирають флейти, повністю виготовлені зі срібла або навіть із золота. Вибір матеріалу суттєво впливає на тембральні характеристики інструменту. Срібні флейти дають теплий, округлий звук з багатим обертоновим спектром. Золоті інструменти відзначаються особливо насиченим, темним тембром та надзвичайною проникливістю звучання. Платинові флейти, що з'явилися наприкінці XX століття, поєднують яскравість срібла з потужністю золота.

Деталі механіки також зазнали вдосконалення. Сучасні флейти обладнані прецизійними клапанами, що забезпечують швидку та точну роботу механізму. Розроблено різні типи клапанів та їх розміщення для оптимізації ергономіки інструменту. Існують інструменти з подовженою соль-клапаном, з відкритими або закритими клапанами, з різними типами мі-механіки. Кожна модифікація має свої переваги та недоліки, вибір залежить від індивідуальних потреб виконавця.

Окрему сферу становлять спеціалізовані інструменти. Пікколо-флейта, що звучить октавою вище основної флейти, є стандартним інструментом симфонічного оркестру. Альта флейта, що звучить кварту нижче, набула популярності у XX столітті, для неї створено значний сольний та камерний репертуар. Басова флейта використовується переважно в ансамблях флейт та у

композиціях сучасної академічної музики. Існують також контрабасова та субконтрабасова флейти, що розширюють діапазон флейтового сімейства в низький регістр.

Особливої уваги заслуговує розвиток електронної та експериментальної флейти. На межі XX–XXI століть з'явилися електронні флейти, обладнані MIDI-контролерами, що дозволяють генерувати синтетичні звуки або керувати електронними ефектами. Такі інструменти відкривають нові звукові горизонти, особливо в контексті експериментальної та електронної музики. Водночас зберігається інтерес до акустичної флейти з її природним, живим звучанням.

Технологічний прогрес торкнувся і аксесуарів для флейти. Створено високоякісні штативи, чохла з контролем вологості та температури, прилади для налаштування інструменту. Розроблено спеціальні головки флейт з можливістю тонкого регулювання висоти строю та тембральних характеристик. Всі ці інновації спрямовані на максимальне полегшення роботи виконавця та розширення його художніх можливостей.

2.2. Виконавські школи та стилі XX–XXI століття

Протягом XX століття сформувалися кілька національних виконавських шкіл, кожна з яких розвинула власні естетичні принципи, педагогічні методи та виконавські традиції. Найбільш впливовими стали французька, німецька та американська школи, хоча значний внесок зробили також російська, британська та інші національні школи.

Французька школа флейтового виконавства має найдавніші традиції, що сягають ще часів Паризької консерваторії XIX століття. У XX столітті ця школа досягла апогею завдяки видатним педагогам та виконавцям. Марсель Мойз став одним з найвпливовіших флейтистів століття, його педагогічна система справила величезний вплив на розвиток флейтового виконавства у всьому світі. Мойз прославився винятковою чистотою та красою звуку, витонченістю фразування, неперевершеною технікою. Його методичні праці, зокрема

збірники вправ для розвитку техніки та звуку, стали класикою флейтової педагогіки.

Жан-П'єр Рампаль, учень Мойза, став найвідомішим флейтистом другої половини XX століття. Його концертна діяльність охоплювала весь світ, дискографія налічує сотні записів. Рампаль не лише популяризував флейту як сольний інструмент, але й значно розширив репертуар, виконуючи транскрипції творів, написаних для інших інструментів, та стимулюючи композиторів до створення нових творів. Естетика французької школи характеризується витонченістю звуку, прозорістю фактури, елегантністю фразування, особливою увагою до колористичних можливостей інструменту.

Німецька школа флейтового виконавства розвинула дещо інші естетичні принципи. Вона тяжіє до більш потужного, насиченого звучання, до академічної строгості інтерпретації. Німецькі флейтисти традиційно приділяють велику увагу точності виконання авторського тексту, дотриманню стильових норм, глибині музичного змісту. Ця школа дала світу багатьох видатних виконавців та педагогів, чий внесок у розвиток флейтового мистецтва важко переоцінити.

Американська школа сформувалася переважно в другій половині XX століття під впливом європейських педагогів, що емігрували до Сполучених Штатів. Джеймс Голуей, ірландець за походженням, але тісно пов'язаний з американською музичною сценою, став одним з найпопулярніших флейтистів світу. Його виконавський стиль поєднує технічну бездоганність, яскраве звучання та здатність до комунікації з найширшою аудиторією. Голуей активно виступав не лише з класичним репертуаром, але й з популярною та фольклорною музикою, демонструючи універсальність флейти.

Американська школа характеризується прагматичним підходом до виконавства, увагою до технічної досконалості, відкритістю до різних стильових напрямків. Американські педагоги розробили численні методики, що систематизують підходи до навчання, створили розгалужену систему конкурсів та фестивалів, що стимулюють розвиток молодих виконавців.

У кінці XX – на початку XXI століття спостерігається певна конвергенція національних шкіл. Глобалізація музичного життя, міжнародні конкурси та фестивалі, інтернет-ресурси сприяють обміну досвідом та взаємному впливу різних виконавських традицій. Сучасні флейтисти, як правило, навчаються у педагогів різних шкіл, синтезуючи їх досвід у власному виконавському стилі. Водночас зберігається певна специфіка національних традицій, що збагачує світове флейтове виконавство.

2.3. Інтерпретація флейтового репертуару в сучасності

Сучасна інтерпретація флейтового репертуару характеризується надзвичайним різноманіттям підходів. Якщо у середині XX століття переважала романтична традиція виконання всього репертуару на сучасній флейті з використанням експресивних засобів романтичної естетики, то наприкінці століття ситуація суттєво ускладнилася. Виникло кілька паралельних, часом конкуруючих, часом взаємодоповнюючих напрямків інтерпретації.

Найбільш революційним явищем стало історично обґрунтоване виконавство, відоме під аббревіатурою НІР. Цей рух, що виник спочатку у сфері клавірної та оркестрової музики, поступово охопив і флейтове виконавство. Прихильники НІР наполягають на виконанні музики минулих епох на автентичних інструментах, або їх копіях, з використанням виконавських прийомів, характерних для відповідного історичного періоду.

У галузі флейтового виконавства це означає використання барокової флейти для музики XVII–XVIII століть, класичної флейти з малою кількістю клапанів для віденської класики, ранніх систем Бема для романтичного репертуару. Виконавці-аутентисти ретельно вивчають історичні трактати з виконавської практики, намагаються відтворити орнаментику, артикуляцію, темпи, характерні для епохи створення твору. Цей підхід дозволяє почути знайому музику в новому звучанні, виявити нюанси, що губляться при виконанні на сучасному інструменті.

Водночас зберігається традиція виконання старовинної музики на сучасній флейті. Прихильники цього підходу вважають, що художня вартість інтерпретації не залежить безпосередньо від типу інструменту, що сучасна флейта з її досконалою конструкцією дозволяє досягти вищого технічного рівня виконання. Найкращі представники цього напрямку демонструють глибоке розуміння стилістики барокової або класичної музики, втілюючи її засобами сучасного інструменту.

Важливою тенденцією сучасності є розширення репертуару. Флейтисти активно освоюють музику XX–XXI століть, яка висуває абсолютно нові виконавські виклики. Твори Едгара Вареза, Лучано Беріо, Казуо Фукусіми, Олів'є Мессіана та багатьох інших композиторів вимагають володіння розширеними техніками звуковидобування: мультифоніками, фруллато, глісандо, перкусійними ефектами. Сучасний флейтист повинен бути не лише віртуозом традиційної техніки, але й майстром авангардних прийомів гри.

Ще одним напрямком є використання флейти в неакадемічних жанрах. Джазові флейтисти розробили власну виконавську стилістику, що включає специфічні прийоми звукоутворення, імпровізаційні техніки, характерні для джазу ритмічні та гармонічні звороти. Флейта знайшла застосування в етнічній музиці різних культур, у фьюжн-проектах, що поєднують елементи різних музичних традицій.

Розвиток технологій відкрив нові можливості для інтерпретації. Використання електронних ефектів, лупінгу, інтерактивної взаємодії з комп'ютерними системами дозволяє створювати раніше неможливі звукові конструкції. З'являються мультимедійні проекти, де флейтове виконавство поєднується з відеоартом, танцем, іншими видами мистецтва.

Сучасна інтерпретаційна практика характеризується також зростанням уваги до контексту виконання. Музиканти все частіше створюють концептуальні програми, де підбір творів, послідовність їх виконання, вербальні коментарі утворюють цілісну художню конструкцію. Така

драматургія концерту дозволяє глибше розкрити зміст музики, встановити діалог з аудиторією.

Важливою рисою сучасності є індивідуалізація інтерпретації. Якщо раніше існували відносно єдині норми виконання певного репертуару, то тепер кожен значний виконавець прагне створити власну, неповторну інтерпретацію. Це не означає довільності чи зневаги до авторського тексту, але передбачає пошук особистого погляду на твір, виявлення в ньому нових смислових пластів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження еволюції флейтового виконавства від епохи бароко до сучасності дозволяє сформулювати низку узагальнюючих висновків щодо закономірностей розвитку цієї галузі музичного мистецтва.

По-перше, еволюція флейтового виконавства нерозривно пов'язана з удосконаленням конструкції інструменту. Кожен якісний стрибок у технічних можливостях флейти відкривав нові горизонти для композиторів та виконавців. Перехід від барокової флейти з одним клапаном до багатоклапанних систем класичної епохи, а згодом до флейти Бема з циліндричним каналом докорінно змінював як звукові характеристики інструменту, так і виконавську практику. Сучасний флейтист має усвідомлювати цей взаємозв'язок, розуміючи, що музика кожної епохи створювалася з урахуванням специфіки тогочасних інструментів.

По-друге, виконавська техніка зазнала кардинальних трансформацій. Якщо барокове виконавство ґрунтувалося на складній орнаментиці, чіткій артикуляції та відносно помірній динаміці, то романтична епоха висунула на перший план віртуозність, широкий динамічний діапазон та емоційну експресію. Сучасне виконавство синтезує досягнення попередніх епох, додаючи до них розширені техніки, характерні для музики XX–XXI століть. Це вимагає від флейтиста універсальної підготовки, здатності адаптувати виконавську манеру до стилістики конкретного твору.

По-третє, протягом досліджуваного періоду суттєво змінилася роль флейти в музичному житті. З оркестрового та камерного інструменту бароко флейта перетворилася на повноцінний сольний інструмент, здатний конкурувати зі скрипкою та фортепіано за виконавським потенціалом. Це зумовило появу когорти виконавців-віртуозів, розширення репертуару, розвиток спеціалізованої педагогіки.

По-четверте, формування національних виконавських шкіл збагатило флейтове мистецтво різноманітним естетичним підходом. Французька, німецька,

американська школи розвинули власні традиції звукоутворення, фразування, інтерпретації, що не конкурують, а взаємодоповнюють одна одну. Сучасний виконавець має можливість черпати з цього багатого досвіду, формуючи власний індивідуальний стиль.

По-п'яте, сучасна інтерпретаційна практика характеризується співіснуванням різних підходів до виконання репертуару. Історично обґрунтоване виконавство відкрило нові перспективи розуміння старовинної музики, водночас традиційне виконання на сучасному інструменті зберігає свою актуальність. Розширення репертуару за рахунок сучасної музики, освоєння розширених технік, проникнення флейти в неакадемічні жанри свідчать про життєздатність та адаптивність флейтового виконавства.

По-шосте, технологічний прогрес відкриває нові можливості для флейтового виконавства. Використання електронних ефектів, мультимедійних форматів, інтерактивних систем розширює художній потенціал інструменту. Водночас зберігається цінність традиційного акустичного звучання, що забезпечує баланс між інноваціями та збереженням класичних цінностей.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в систематизації знань про еволюцію флейтового виконавства, що може бути використано в навчальному процесі підготовки виконавців-флейтистів. Розуміння історичного контексту створення творів, усвідомлення специфіки інструментів різних епох, знання виконавських традицій допоможе студентам приймати обґрунтовані інтерпретаційні рішення. Для практикуючих музикантів матеріали дослідження можуть стати основою для поглиблення стилістичного чуття, розширення виконавських горизонтів.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у більш детальному вивченні окремих аспектів флейтового виконавства, зокрема специфіки національних шкіл, творчості видатних педагогів та виконавців, методик навчання гри на флейті, особливостей інтерпретації творів конкретних композиторів. Актуальним є також порівняльне дослідження виконавських

традицій на різних інструментах флейтового сімейства – пікколо, альтовій, басовій флейтах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апатський В. М. Основи теорії та методики духового музично-виконавського мистецтва: навч. посібник. Київ: Задруга, 2006. 432 с.
2. Березін В. Б. Духові інструменти в музичній культурі України: навч. посібник. Київ: Муз. Україна, 2008. 256 с.
3. Гнатів І. Українське флейтове виконавство ХХ століття: традиції та новаторство. Львів: Сполом, 2015. 184 с.
4. Грищенко М. Флейта в українській академічній музиці: історія та сучасність. Київ: Клякса, 2018. 208 с.
5. Давидов М. А. Історія виконавства на духових інструментах. Київ: Муз. Україна, 2010. 368 с.
6. Покровський Н. Європейське флейтове виконавство: історичні етапи розвитку. Харків: Факт, 2012. 192 с.
7. Семешко А. Флейта: історія, методика, виконавство. Тернопіль: Астон, 2016. 224 с.
8. Сумароков В. Методика навчання гри на флейті. Одеса: Астропринт, 2014. 176 с.
9. Ярошенко В. Розвиток виконавських шкіл на духових інструментах. Львів: Сполом, 2017. 248 с.
10. Chapman F. B. Flute Technique. Oxford: Oxford University Press, 1973. 186 p.
11. Dick R. The Other Flute: A Performance Manual of Contemporary Techniques. New York: Oxford University Press, 1989. 248 p.
12. Galway J. Flute. London: Kahn & Averill, 1990. 224 p.
13. Powell A. The Flute. New Haven: Yale University Press, 2002. 392 p.
14. Quantz J. J. On Playing the Flute. London: Faber and Faber, 1985. 464 p.
15. Taffanel P., Gaubert P. Complete Flute Method. Paris: Alphonse Leduc, 1958. 268 p.

16. Toff N. The Flute Book: A Complete Guide for Students and Performers. New York: Oxford University Press, 1996. 486 p.
17. Wye T. Practice Books for the Flute. London: Novello, 1999. 342 p.